

OPDRACHT 1

Geef bij elke stelling op een vijfpuntenschaal aan wat voor jou geldt. 5 = klopt helemaal. 1 = klopt helemaal niet.

- In de vakantie heb ik veel fictie gelezen.
- Ik denk regelmatig terug aan fictieboeken die ik gelezen heb.
- Ik weet welke fictieboeken ik de komende tijd ga lezen.
- Van fictie lezen leer je veel.
- Het is belangrijk dat je fictie leest.

OPDRACHT 2

De uitkomst van opdracht 1.

- Tel de punten die jij bij opdracht 1 hebt gegeven, bij elkaar op.
- Bepaal klassikaal het klassengemiddelde.
- Wat is jouw positie ten opzichte van dit gemiddelde?
- Zitten er uitschieters in de punten die je jezelf hebt gegeven? Zo ja, kun je dan verklaren waarom dat zo is?

OPDRACHT 3

Lees tekst 1, een fragment uit *Trash*.

- Leg uit of *Trash* het soort boek is dat je graag leest.
- Vind je het onderwerp van het verhaal origineel?
- Trash* heeft in dit boek twee betekenissen. Welke?
- Waar en wanneer speelt het verhaal zich af?
- Noteer vier dingen die je over de hoofdpersoon te weten komt.
- Hoe is de relatie tussen Rafael en Gardo?
- Citeer een zin uit tekst 1 bij je antwoord op opdracht 3f.
- Wat is de belangrijkste spanningsvraag die het fragment bij je oproept?
- Welke vraag roepen de slotzinnen bij je op?

OPDRACHT 4

Lees het auteursdossier.

- Welke *uitzichtloze werkelijkheid* wordt bedoeld?
- Welke hoop biedt de auteur met zijn boek, denk je?
- Wat betekent *hij moraliseert niet*?

1 Stuppa

Mijn naam is Rafael Fernández en ik kom van de vuilstort.

Mensen zeggen tegen me: 'Je weet natuurlijk nooit wat je vindt als je in al dat afval rommelt. Misschien is vandaag wel je geluksdag.' Tegen die mensen zeg ik: 'Vriend, ik denk dat ik wel weet wat ik vind.' Ik weet wat iedereen vindt, want ik weet wat we al die jaren dat ik al werk gevonden hebben, en dat is veertien jaar. Eén woord: *stuppa*, en dat is – sorry dat ik iets lelijks zeg – ons woord voor mensenpoep.

Waar zullen we eens beginnen?

Bij mijn ongeluksdag, de dag dat de wereld op zijn kop kwam te staan? Dat was een donderdag. Gardo en ik waren aan het werk bij een van de transportbanden. Dat zijn gigantische dingen, op twaalf enorme wielen waarmee ze de bergen op en af rijden. Ze nemen het afval aan en brengen het zo ver omhoog dat je het bijna niet meer kan zien, en dan laten ze het weer vallen. Ze verwerken het nieuwe spul en het is niet de bedoeling dat je daar in de buurt komt, want het is gevaarlijk. Als je aan het werk bent terwijl het vuil uit de lucht komt vallen proberen de bewakers je weg te jagen. Maar als je vooraan wilt staan – als je niet in de vuilniswagen zelf kunt komen, en dat is héél gevaarlijk: ik ken een jongen die zo een arm is kwijtgeraakt – dan is het een goed idee om naar de band te klimmen. De vuilniswagens lossen, de bulldozers schuiven de hele handel naar de band en als jij boven op de berg zit, komt het zo naar je toe.

Daar zitten we dus, met uitzicht op zee.

Gardo is veertien, net als ik. Hij is zo mager als een lat, en hij heeft van die slungelige armen. Hij is zeven uur eerder geboren dan ik, op hetzelfde laken zoals de mensen zeggen. Hij is niet mijn broer, maar dat zou hij best kunnen zijn, want hij weet altijd wat ik denk en voel, en zelfs wat ik wil gaan zeggen. Omdat hij ouder is speelt hij soms de baas over me, zegt hij wel eens wat ik moet doen, en meestal laat ik hem zijn gang gaan. Mensen zeggen dat hij te serieus is, een jongen die nooit lacht, en dan zegt hij: 'Zeg maar waar ik om zou moeten lachen dan.' Hij kan best vals zijn, dat is waar, maar hij heeft al veel meer klappen gehad dan ik, dus misschien is hij sneller groot geworden. Eén ding weet ik zeker, en dat is dat ik hem aan mijn kant wil hebben, altijd.

We waren samen aan het werk en de zakken vielen naar beneden – sommige waren al opengescheurd, andere nog heel – en toen vond ik een

'speciaaltje'. Een speciaaltje is een vuilniszak, nog helemaal heel, uit een rijke buurt, en daar hou je je ogen altijd goed voor open. Zelfs nu weet ik nog precies wat de buit was. Een sigarettapakje, met een sigaret erin: dat is een extraatje. Een courgette die nog goed genoeg was voor de stoofpot, en ook nog een heel stel gedeukte blikjes. Een pen, vast niet meer bruikbaar, en pen-nen zijn toch makkelijk te krijgen, en wat droog papier dat ik zo in mijn zak kon stoppen, en verder vuil en nog eens vuil, zoals etensresten en een kapotte spiegel of zo, en toen viel er in mijn hand... Ik weet dat ik zei dat je nooit iets interessants vindt, maar oké, één keer in je leven...

Het viel zo in mijn hand: een klein tasje, dichtgeritst en onder de koffieprut. Toen ik het openmaakte zag ik een portefeuille. En verder een opgevouwen plattegrond – en in die plattegrond zat een sleutel. Gardo kwam er aan en we gingen op onze hurken zitten, boven op die berg. Mijn vingers trilden, want het was een dikke portefeuille. Er zat elfhonderd peso in en dat, kan ik je wel vertellen, is een hoop geld. Een kip kost één tachtig, een biertje vijftien. Een uur in de speelhal vijftwintig.

Ik zat te lachen en te bidden tegelijk. Gardo gaf me een stomp, en ik wil best toegeven dat we bijna een dansje deden. Ik gaf hem vijfhonderd peso, wat wel eerlijk was aangezien ik het geld gevonden had. Zeshonderd voor mij. We keken of er nog meer in het tasje zat, maar we vonden alleen wat papieren, foto's en – interessant – een identiteitskaart. Een beetje beschadigd en verkreukeld, maar je kon hem nog makkelijk herkennen. Een man, die ons strak aankeek, recht in de camera tuurde met die bange blik die je altijd in je ogen krijgt als de flitser afgaat. Naam? José Angelico. Leeftijd? Drieëndertig jaar, beroep huisknecht. Ongetrouwd, adres Green Hills of zoiets. Geen rijkaard en daar word je wel verdrietig van. Maar wat doe je eraan? Hem zoeken in de stad en zeggen: 'Meneer Angelico, we willen u graag uw eigendommen teruggeven?'

Twee fotootjes van een meisje in schooluniform. Moeilijk te zien hoe oud, maar ik dacht zeven of acht, met lang donker haar en mooie ogen. Een ernstig gezicht, net als Gardo – alsof niemand tegen haar gezegd had dat ze moest glimlachen. Toen bekeken we de sleutel. Er zat een geel plasticje aan. Op allebei de kanten stond een nummer: 101.

De plattegrond was gewoon een plattegrond van de stad.

Ik haalde alles uit het tasje en stopte het in mijn broek, daarna gingen we weer aan het werk. Je moet geen aandacht trekken, anders raak je alles wat je gevonden hebt misschien weer kwijt. Maar ik vond het wel spannend. We vonden het allebei span-

nend, en dat was het ook, want door dat tasje veranderde alles. Een hele tijd later dacht ik bij mezelf: *iedereen heeft een sleutel nodig*.

Met de goede sleutel kun je de deur wijd opengooien, want niemand anders doet het voor je.

Bron: Andy Mulligan, *Trash*

AUTEURSDOSSIER

ANDY MULLIGAN

In 2012 won Andy Mulligan (Kusuali, India, 1936) met *Trash* de Gouden Lijst, de prijs voor het beste vertaalde jeugdboek.

'Het verhaal is meeslepend, aangrijpend en blijft tot het einde toe spannend,' zei de jury over *Trash*. 'Het is knap hoe Mulligan hoop biedt zonder de uitzichtloze werkelijkheid al te veel geweld aan te doen. Hij weet de balans perfect te bewaren en moraliseert niet.' *Trash* is in vijftwintig talen vertaald en in 2014 verfilmd.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Perspectief'.

- Bij wie ligt het psychisch perspectief in *Trash*?
- Citeer een zin uit tekst 1 bij je antwoord op opdracht 5a.
- Hoe is het tijdsperspectief in *Trash*?
- Citeer een zin uit tekst 1 bij je antwoord op opdracht 5c.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Mening'.

- Welk woord herken je in *moreel*?
- In Engeland besloot een jury *Trash* niet te bekronen, omdat er geweld in het boek voorkomt dat niet geschikt is voor jonge lezers. Wat voor soort argument gebruikte die jury?
- Welk realistisch argument vind je in het juryrapport uit het auteursdossier?
- En welk emotief argument?

OPDRACHT 7

Lees tekst 2, het vervolg van *Trash*.

- Wat leid je uit de eerste twee zinnen af over het psychisch perspectief dat in *Trash* gebruikt is?
- Waaruit blijkt dat Rafael sociaal is?
- Maar hij heeft ook iets egoïstisch. Waaruit blijkt dat?
- Welke opvatting heeft Rafael over de politie?
- Is die opvatting terecht? Leg je antwoord uit met gegevens uit tekst 2.
- Hoe gedraagt de jonge agent zich tegenover Rafael?
- Op wat voor manier reageert Rafael op het gedrag van de agent?
- Waarom zou hij zo reageren, denk je?

OPDRACHT 8

Jouw mening. Leg telkens je antwoord uit.

- Geven de fragmenten je een goed beeld van de karaktereigenschappen van Rafael?
- Vind je dat Rafael als een echt mens beschreven wordt?
- Kun je je goed in hem inleven?
- Hoe oordeel je in moreel opzicht over Rafael?
- Waarom zal niet iedereen hetzelfde morele oordeel over Rafael hebben?
- In 2014 is *Trash* verfilmd. Bekijk via YouTube de trailer.
- Hoe worden de daden van de jongens in de trailer gerechtvaardigd?

Perspectief

De gebeurtenissen in een verhaal lees je altijd vanuit het standpunt van iemand anders. Vaak wordt een verhaal verteld door de hoofdpersoon. Dit standpunt van vertellen heet **psychisch perspectief**. Soms heeft een boek een **meervoudig perspectief**: je leest het verhaal door de ogen van meerdere personages.

Er is ook een **tijdsperspectief**: het verhaal kan met de gebeurtenissen mee worden verteld; het kan ook achteraf verteld worden. Als een verhaal achteraf wordt verteld, kent de verteller de afloop al en kan hij dus vooruitlopen op de gebeurtenissen.

Mening

Als je je mening over een boek wilt uitleggen, kun je gebruikmaken van verschillende soorten argumenten:

- realistische argumenten**: de werkelijkheid in het boek lijkt je helemaal (niet) echt of vind je (niet) origineel bedacht;
- emotieve argumenten**: het boek grijpt je (niet) aan, je leeft (niet) erg mee met de personages;
- morele argumenten**: je bent het helemaal (niet) eens met de normen en waarden uit het boek.

2 Politie in Behala

Nog steeds Rafael!

Hierna mag Gardo verder vertellen, ná die avond.

Vlak nadat het donker geworden was, wist ik dat ik iets heel, heel, heel belangrijks gevonden had, want de politie kwam het terugvragen.

Je ziet niet veel politie in Behala, want in een sloppenwijk los je je problemen zelf op. Er valt niet veel te stelen en we stelen meestal niet van elkaar, al gebeurt het best wel eens een keer. Een paar maanden geleden is er een moord gepleegd, toen kwam de politie wel. Een oude man had zijn vrouw vermoord. Hij sneed haar de keel door en liet haar liggen en het bloed liep langs de muren zo de hut eronder in. Toen ze kwamen, was hij al gevlucht en we hebben nooit gehoord of ze hem te pakken hebben gekregen. Een keer waren er verkiezingen en kwamen er vier politieauto's mee met een man die burgemeester wilde worden, met zwaailichten en krakende radio's, want ze maken er graag een kermis van, die lui van de politie. Verder hebben ze wel wat beters te doen.

Deze keer kwamen er vijf mannen. Een ervan, een oudere, dikere man, zag er heel belangrijk uit, als een hoge politiemannetje zo. Type bokser, met een platgeslagen neus, geen haar en een gemene blik in zijn ogen.

De zon was al onder. Er brandde een kookvuurtje, waar mijn tante rijst op aan het koken was, en dankzij het geld dat ik gevonden had aten we die avond heerlijke kip van één tachtig. We waren ongeveer met z'n dertigen, maar niet allemaal voor die ene kip! Die was alleen voor de familie. Maar het is warm 's avonds, daarom hangen en slenteren de mensen buiten rond. Ik geloof dat Gardo een bal had en dat we daar wat mee hadden lopen klooiën onder de basketbalring. Nu stonden we allemaal in het licht van de koplampen van die grote zwarte terreinwagen. De mannen stapten uit.

De bokser zei snel iets tegen Thomas, die zo'n beetje het hoofd is van ons buurtje, en toen begon hij tegen ons allemaal te praten. 'Een vriend van ons heeft een probleem,' zei hij. Een stem als een megafoon. 'Het is best een groot probleem en we hopen dat jullie kunnen helpen. Het punt is, hij is iets belangrijks kwijt. Wie het vindt, krijgt een aardig sommetje van ons. Een ander punt is, elk gezin in Behala krijgt duizend peso van ons, begrijpen jullie dat? Zo belangrijk is het voor onze vriend. En we betalen nog eens tienduizend aan degene die het aan mij persoonlijk overhandigt.'

'Wat bent u dan kwijt?' vroeg een man.

'We zijn een... tasje kwijt,' zei de politiemannetje, en mijn huid werd

koud en droog, maar het lukte me om niets te laten merken. Hij draaide zich om en nam iets aan van de man achter hem en stak het in de lucht. Het was een handtasje van zwart plastic, niet groter dan mijn hand. 'Waarschijnlijk ziet het er zo uit,' zei hij. 'Een beetje groter, een beetje kleiner – niet precies hetzelfde, maar wel ongeveer. We denken dat er iets belangrijks in dat tasje zit waarmee we een misdaad kunnen oplossen.'

'Wanneer bent u het kwijtgeraakt?' vroeg iemand.

'Gisteravond,' zei de politiemannetje. 'Het is per ongeluk in de vuilnisbak beland. Op McKinley Hill, ergens daar in de buurt. En de vuilniswagen heeft vanochtend al het vuilnis van McKinley opgehaald. Dat betekent dat het nu al hier is, of morgen aankomt.' Hij keek ons aan, en wij keken hem aan.

'Heeft iemand een tasje gevonden?'

Ik voelde dat Gardo naar me keek.

Bijna had ik mijn hand opgestoken. Bijna had ik ter plekke mijn mond opengedaan, want tienduizend peso is een hoop geld. En duizend per gezin? Dat hadden ze beloofd, en als ze dat echt gaven, tjonge! Dan was ik meteen de populairste jongen van de hele buurt. Maar ik deed het niet, want ik dacht ook heel snel na, bedacht ook dat ik het net zo goed morgen pas kon geven. Ik moet even duidelijk zijn: ik had nog nooit problemen gehad met de politie, dus het was niet zo dat ik een hekel aan ze had of dat ik geen zin had om te helpen. Maar iedereen weet dat je niet te goed moet zijn van vertrouwen. Stel dat ze dat tasje gewoon inpikten en hard lachend wegredden? Hoe zou ik ze dan tegen moeten houden? Ik had tijd nodig om na te denken, daarom stond ik daar met mijn mond stijf dicht. Misschien was ik ook wel een beetje uitgekookt. Als ze geld hadden om weg te geven, konden we de prijs misschien wel wat opdrijven en het geld nog vooraf krijgen ook. Als het zoveel waard was dat ze ons helemaal hier kwamen opzoeken, dan kon tienduizend misschien wel twintigduizend worden?

Mijn tante zei: 'Rafael heeft iets gevonden, m'neer.'

Ze knikte van ja, en al die agenten keken naar mij.

'Wat heb jij gevonden?' vroeg de baas.

'Het was geen tasje, m'neer,' zei ik.

'Wat heb jij gevonden?'

'Het was... een schoen.'

Iemand begon te lachen.

'Wat voor schoen? Eén schoen? Wanneer was dat?'

'Een schoen, m'neer... gewoon, een damesschoen. Ik kan hem wel even halen, hij ligt thuis.'

'Waarom denkt u dat we daarin geïnteresseerd zijn? Neemt u ons in de maling?'

OPDRACHT 9

Zelf schrijven.

- Kies één van de bijpersonen uit tekst 2.
- Kies een gebeurtenis uit tekst 2: de maaltijd, de aankomst van de politie, de toespraak van de politiechef, het gesprek van tante met de politie of het gesprek tussen de agent en Rafael.
- Herschrijf de gebeurtenis vanuit het psychisch perspectief van de persoon die je gekozen hebt bij opdracht 9a. Gebruik maximaal één A4.
- Zorg ervoor dat jouw persoon een duidelijk beeld geeft over Rafael.
- Corrigeer je verhaal op spelling en zinsbouw.

OPDRACHT 10

Wissel je verhaal met dat van een klasgenoot en beoordeel elkaars werk.

- Wat voor beeld geeft het verhaal van je klasgenoot over Rafael?
- Sluit dat beeld aan bij de fragmenten uit *Trash*?
- Is het verhaal realistisch?
- Leef je mee met de hoofdpersoon uit het verhaal?
- Welke normen en waarden heeft de hoofdpersoon?
- Wat is je slotoordeel over het verhaal van je klasgenoot?

OPDRACHT 11

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- Identificeer je je altijd met de hoofdpersoon van een verhaal?
- Is de ik-persoon in een verhaal de auteur van het verhaal?
- Is het perspectief in een verhaal belangrijk?
- Wat leest prettiger: als er met de gebeurtenissen mee verteld wordt of als er achteraf verteld wordt?

OPDRACHT 12

Werk samen in een groepje van drie of vier leerlingen.

- Bespreek met elkaar de antwoorden op opdracht 11.
- Met welke boeken die jullie hebben gelezen, kunnen jullie je antwoorden toelichten?

Hij keek naar mijn tante, en die keek weer naar de rijst, toen naar mij, toen weer naar de rijst.

‘Hij zei dat hij iets gevonden had,’ zei ze. ‘Hij zei er niet bij wat. Ik probeer alleen te helpen, m’neer.’

De man die de leiding had, verhief zijn stem. ‘Luister. Morgenochtend komen we terug,’ zei hij. ‘We betalen iedereen die wil werken. Een dag, een week – hoelang het ook duurt. We moeten dat tasje vinden, en daar hebben we veel geld voor over.’

Een van de andere agenten kwam naar me toe, een jonge man nog. Gardo stond inmiddels vlak naast me. De agent legde zijn hand onder mijn kin en tilde mijn hoofd op. Ik keek hem in de ogen en deed heel hard mijn best om niet bang te zijn. Hij glimlachte naar me, maar ik was blij dat ik Gardo dicht tegen me aan voelde, en ik glimlachte zo vriendelijk mogelijk terug.

‘Hoe heet je?’ vroeg hij.

Ik vertelde hoe ik heette.

‘Broertjes? Zusjes? Is dit je broer?’

‘Mijn beste vriend, m’neer. Dit is Gardo.’

‘Waar woon je, knul?’

Ik vertelde hem alles, vlot en vrolijk, met een brede grijns – en ik zag dat hij zich ons huis in het geheugen prentte, en daarna mijn gezicht. Hij kneep zachtjes in mijn oor, alsof ik een klein kind was. Hij zei: ‘Kom je ons morgen helpen, Rafael? Hoe oud ben je?’

‘Veertien, m’neer.’ Ik weet dat ik er jonger uitzie.

‘Waar is je vader?’

‘Geen vader, m’neer.’

‘En dat was je moeder?’

‘Tante.’

‘Wil je werken, Rafael? Kom je helpen?’

‘Best,’ zei ik. ‘Hoeveel betaalt u? Ik werk dag en nacht door!’ Ik zette een nog bredere grijns op en nog grotere ogen, als het eerste het beste opgewonden, onschuldige, schattige vuilpikkertje.

Bron: Andy Mulligan, *Trash*

FICTIETAAK

Voer beide opdrachten uit.

Neem de uitwerking op in je fictiedossier.

OPDRACHT A

Lees tekst 3.

- Zet de redenen die in tekst 3 genoemd worden om te lezen, in de volgorde die voor jou geldt. Begin bij de belangrijkste reden en eindig met de reden die het minst belangrijk voor je is.
- Noteer bij elke reden een boek dat je gelezen hebt, waarbij je die reden hebt ervaren.
- Geef elk boek een cijfer.

OPDRACHT B

Jij als lezer.

- Maak met behulp van opdracht A een geschreven portret van jou als lezer.
- Je portret is één A4 groot. Je mag één foto of afbeelding gebruiken.
- Op de achterkant van je portret schrijf je je voornemens voor dit jaar op: welke boeken ga je lezen, op welke punten wil je groeien?

3

Waarom lezen we?

- Fictie brengt ons in aanraking met de levens van verzonnen mensen. We verplaatsen ons in deze personages, proberen ons in te leven in hun gevoelsleven en voelen mee met hun wederwaardigheden en beslommingen.
- We lezen vanuit een behoefte om te reflecteren op ons eigen ‘ik’. We gebruiken de kennis en inleving in de fictieve karakters om iets te leren over onze eigen persoonlijkheid, ons gedrag en onze belevingswereld.
- Verhalen en gedichten snijden belangrijke maatschappelijke kwesties aan, ze stellen morele kwesties aan de orde of zijn er juist om de heersende normen en waarden eens flink op te schudden.
- Boeken activeren onze verbeeldingskracht: we creëren zelf een voorstelling op grond van zinnen.
- We kunnen volledig opgaan in een boek. Ons bewustzijn versmelt als het ware met de verzonnen wereld.
- We genieten van de taal van een boek: een aantrekkelijke schrijfstijl, onalledaagse woorden en zinnen.
- We lezen om afleiding te zoeken voor de alledaagse realiteit, om even de zinnen te verzetten, om lekker te ontspannen.

Bron: naar *Leesmonitor*

LEESTIP

Geen bereik

Marian De Smet

Leo is op vakantie in de Franse Alpen. Hij houdt van de bergen, hij wil op de top staan en over de wereld kijken. Maar hij verdwaalt en valt in een ondergrondse spelonk: opgeslokt door de aarde, een gebroken voet en geen bereik met zijn gsm. Als hij door Nanou gevonden wordt, denkt hij dat hij gered is. Maar zij is helemaal niet van plan om hem eruit te halen.

